

Tasta

Av Jan Kurt Torgersen, Tasta historielag

Geografisk avgrensning

I nord og vest grenser bydelen Tasta til Randaberg kommune. Grensen følger det gamle skiftet mellom gårdene Finnestad, Høie, Nedre og Øvre Tasta, gårdene Leikvoll, Håland, Goa og Rygg i Randaberg. I sør følger grensen det gamle skiftet mellom Nedre Tasta og den tidligere gården Eiganes og gården Stokka. Grenselinjen går fra Kalhammaren til Knutmannsteinen på Byhaugen og videre vestover til Store Stokkavannet, som tidligere ble kalt Tastavannet.

Navnet Tasta

Navnegivende for bydelen er gården Tasta. I lange tider var gården delt i to: Nedre Tasta som grenser til Stokka og Øvre Tasta som grenser til Byfjorden, den fjorden som fører inn til Stavanger. I forskjellige kilder finner vi ulike forsøk på å forklare Tastanavnets opprinnelse. I *Aschehoug store leksikon* (1982) står for eksempel bare denne enkle teksten: ”Tasta (eldgammelt, utolket navn) bydel og prestegjeld i Stavanger, ligger ved Byfjorden, nordvest av bysenteret”.

I sin bok *Norske Gaardsnavne* (X år ? ?) side 201 skriver Oluf Rygh derimot mer utførlig: ”Den nuværende skrivemåde med -stad, der ikke er synderlig gammel, er uriktig: Endelsen -a er den i denne Egn sædvanlige Flertalsendelser, og Navnet har oprindelig i Nom. lydt Tastar eller Tastir og ikke været sms. med stadir. Om Navnets betydning er intet bekjent”.... Man kan ikke se om stammen opr. har vært Tast eller Tarst...”

Norsk stadnamn leksikon (1980) er også relativt ordknapp. Der lyder det: ”Tasta (ta: ’sta) gard...< a Tostum> 1343 gno. Tastir eller Tastar fl.t. hører til de mange eldgamle, utolka gardsnavn på Jæren.”. Magnus Olsen bekrefter på sin side navnets uklarhet ved å si at Tasta (Tastadir eller -ar) kan regnes mellom de vanskeligst forklarte eller uforklarlige navn.” (Magnus Olsen: *Nordisk kultur V stedsnavn* (1939 side 30).

Lektor ved St. Olav videregående skole i Stavanger John Magnus Nygaard skrev 1983 en særoppgave med tittel *Gard- og Stadnamn på Tasta*. Der finner vi denne teksten: ”Dei fleste informantane kjende naturleg nok ikkje til tydinga av stadnamnet Tasta. Nokre (blant andre Hamilton Aspelund) nemnde tydinga: ”Tasta” = ”To stader” ? Tastaveten og Tastavarden. Tastaveten og Tastavarden har truleg heilt frå vikingtida vore to strategiske plassar. Når ein skulle gje melding om viktige hendingar, vart det brunne bål på desse to høgdene. (Nokre meiner at To går på gardsnumra 28 og 29. Denne forklaringa har etter mi meining mindre føre seg.) Ta skulle tyde To. To: norr. mask. nom. Tveir akk. Tva, gen. Tveggja, dat. Tveim (r). Stad : norr. mask. pl. nom. Stadir, akk. Stadi, gen. Stada dat. stodum. Problemet er berre at Olsen , Rygh o.a. meiner at namnet ikkje kjem av stad.

Eg vil likevel prøve å vise at Tasta (Tastad fram til 1927) kunne ha hatt tydinga ”To stader”, t.d. ved at ”tva stadi”(akk. pl) vart til ”Tastad”, (bortfall av v og i) og ved at d fall vekk før ein finn nemne i skriftlege kjelder. Men dette er berre lauselege spekulasjonar, og namnet vert nok verande ”eldgamalt, utolka.” Eg tar med to folkemytologiar, men finn ikkje grunnlag for å kunne godta dei, sjølv om de er spennende nok.

1. "Tasta" = gno. *tasdr* = gjødsel. Bøndene på Tasta skulle ha vore dei første som nytta gjødsel i jorda. Sjølv om det er rett at bøndene på Tasta fekk gjødsel frå Bergen, har eg ikkje funne at *tasdr* tyder gjødsel, eller at bøndene på Tasta var dei første som nytta gjødsel.. (norr. *tad. n.* = gjødsel, norr.)
2. *Tadsla f.* og *tadin* = gjødsling.) Ingen av informantane hadde høyrte denne tolkinga (Østberg m.fl. *Historier i tilknytning til stadsnamn på Tasta og Stokka* (1981 s.109).
3. "Tasta" = Tase = ein liten vanskapt figur, stakkar, tuslete kar (norr. *tasaldi m.* *tassi m.* *tazi m.*) På Tasta skulle det altså ha budd ein tase, som hadde gitt namn til "Tasta". "Tasta" = staden der tase bur. Eg finn ikkje grunnlag for denne tolkinga, men ho er interessant nok for det. Ein informant ga meg denne tolkinga, som var ukjend for dei andre".

Forfatteren (J.K.Torgersen) vil selv tilføye at Peter Molaug på Stokka fortalte mange ganger historien om *tasdr* = gjødsel . Han mente at opprinnelsen til navnet var at bøndene på Tasta kjørte møkk (dass) fra Stavanger og tømte det der som Heimlund lå, rett over veien for Tasta gamle skole. Etter hvert ble det en anseelig haug. Så Peter sa til meg: "Tasta betyr rett og slett ein store møkkahaug". Men dette var vel helst for å erte oss Tastabuer! *Tasta ungdomslag* og "bedehuset" Heimlund ([Se også vedlegg 1](#)).

Gårdsbruk på Tasta

Går vi frem til høymiddelalderen finner vi fire gårdsbruk på det nåværende Tasta. To gårdsbruk var utskilt fra hovedgården Tasta; nemlig Høie og Finnestad, når Høie er utskilt er usikkert. Men Finnestad, som stammer fra det gamle mannsnavnet Finni, peker sammen med endelsen stad mot vikingtid da gården ble utskilt.

Kildene er relativt magre når det gjelder opplysninger om de fire gårdene: Øvre- og Nedre Tasta, Finnestad og Høie frem mot 1700 tallet. Vi vet med sikkerhet at folketapet etter svartedauden i 1350 førte til at Høie og Finnestad ble fraflyttet. Folket konsentrerte seg om de to rikeste og største gårdene, Øvre- og Nedre Tasta.

Vi kan slå fast at vi finner kontinuitet i bosettingen på de to største gårdene i området. Bosettingen på Høie og Finnestad ble tatt opp igjen som egne bruk en gang før 1640.

Vi vet også at Øvre Tasta i middelalderen og frem til reformasjonen i 1536 var i kongens eie, mens Høie og Finnestad tilhørte Utstein Kloster.

Overgangen til selveige fant sted i slutten av 1700- og begynnelsen av 1800-tallet. Utskiftningene fra 1830-årene førte til oppløsning av teigblandingsystemet. Resultat var større sammenhengende jordvidder omgitt av steingarder. Overgangen fra selvforsyning til salgsjordbruk og et voksende marked for kjøtt og melkeprodukter fra et ekspanderende bysamfunn la grunnlaget for rydding av nytt land. Samtidig førte den sterke folkeveksten til en økende bruksdeling. I 1838 hadde Nedre Tasta 21 bruk, Øvre Tasta 10 bruk i tillegg til Dusavik. På Finnestad fantes det 9 bruk og på Høie 10 bruk. I 1866 var tallet på bruk steget til 71 på Øvre Tasta, 55 bruk på Nedre Tasta, mens Høie og Finnestad hadde henholdsvis 12 og 21 bruk. Flere av disse brukene var mindre eiendommer hvor eieren var sysselsatt i næringer knyttet til bysamfunnet. Men det høye brukstallet gir også vitnemål om høy utnyttning av tilgjengelig dyrkingsjord. Med sin bynære beliggenhet lå alle forhold til rette for et ekspanderende jordbruk. Stadig mer av jorda ble ryddet og gjerdet inne. Før de første byutvidelsene var Tasta stort i utstrekning; grensen gikk helt til Bjergsted og ned til Byfjorden, og alt land derfra og ut til Randaberg lå under Tasta.

Tasta kontrollag for melkefe – sammendrag av årsprotokoller ([Note 1](#))

Fra 1937—1962. I 1930-årene var det mange av bøndene på Tasta som drev med melkeproduksjon, interesserte i å stifte et kontrollag for melkefe. Bøndene ønsket å bedre kvaliteten på melka og å øke melkeproduksjonen, samtidig få driften belyst ut fra en økonomisk synsvinkel. Til dette trengtes god veiledning av en person med landbruksutdanning. Den 8. april 1937 ble Tasta kontrollag for melkefe stiftet. På første møte som fant sted på Heimlund forsamlingshus, møtte 15 mann opp. Det ble besluttet å gå i gang med lagsarbeidet førstkommande høst. Til styret ble følgende representanter valgt: Theodor Kommedal, Gustav Svella, Magnus Haga, L. E. Larsen og Mikal Høie som ble valgt til varamann. Til revisorer ble valgt Magnus Takle og Mikal Høie. På neste møte ble Theodor Kommedal valgt til formann. 22 personer tegnet medlemskap. Disse hadde 220 kyr til sammen. Rasmus Strand ble tilsatt som første kontrollør for laget. Senere overtok broren, Otto Strand. Lønnen var kr. 1000.– pr. år.

Landbruksselskapets mønsterlover ble gjort kjent og godtatt. Det måtte søkes om statstilskudd gjennom Rogaland Landbruksselskap. Laget fikk også økonomisk støtte fra Frue Meieri i tillegg ble apparater til fettprøver stilt til disposisjon. Økonomien var likevel stram. Hver fettprøve kostet laget 2.5 øre. I tillegg hadde laget andre utgifter, blant annet ble det påbudt med kalvemerkingssapparat, gardsstambøker, kilopipet og kasse til å oppbevare fettprøvene i. Dette var betingelser for å få statstilskudd. Noen bønder syntes det ble for dyrt å være med og meldte seg ut. Andre syntes derimot at dette var spennende arbeid og ønsket å anskaffe en såkalt sladrebok som skulle føres for besetningene samlet. Melkeproduksjonen og smørfettet måtte økes. Det var viktig å fore skikkelig med både stråfor, saftig for, beite, og kraftfor. Dette måtte avveies slik at produksjonen ble lønnsom for den enkelte bonde. To kyr i besetningen hadde over 150 kg smørfett.

De beste kyrne i laget var:

- Anders Dirdals Rausi 3904 kg melk, 4,48 % fett, 174,8 kg smørfett.
- Ingvald Lerang en ku 3769 kg melk, 4,09% fett, 152,62 kg smørfett.

Bruttoutbytte pr. ku i gjennomsnitt for laget var kr. 491,–. Høyest bruttoutbytte hadde Samuel Ledaal med kr. 603, --. Han hadde også høyest melkepris kr. 0.20 (1939) Det ble lagt merke til at bladet Bondevennen var litt kritisk til resultatet. Her var ingen “spisser” som skilte seg ut. Kanskje oksen måtte skiftes ut?

I 1940–42. Den 18.04.40 ble det avholdt styremøte i Tasta kontrollag. 2. verdenskrig hadde nettopp brutt ut. Hva skulle de nå gjøre? Mange medlemmer synest det var “uråd og gangnlaust” å fortsette arbeidet under slike forhold. Det ble besluttet å avslutte arbeidet. Kontrollør Røgelstad ble gitt fri inntil videre. Lagets eiendeler ble samlet sammen og oppbevart hos Arne Aadnesen. Det viste seg at de fleste lag i Rogaland sluttet etter krigsutbruddet. Mange kom ikke i gang igjen heller. Men styret i Tasta kontrollag ønsket ikke å gi opp. I slutten av mai var de allerede i gang igjen. Bøndene gikk usikre tider i møte. Kraftforsituasjonen var vanskelig. økonomien hadde forverret seg betraktelig, alt var usikkert. Bøndene måtte spare på alle ting vedrørende melkeproduksjonen. Spørsmålet de stilte seg var om det ville svare seg å drive på slump nærmest, eller kunne de avse kr. 3.- pr. ku og dermed 1 resultatet av driften regnskapsmessig belyst. Dette var vel anvendte penger, mente de fleste, og slik ble det.

I løpet av året 1940 falt mange likevel fra. Det var vanskelig å få til et rimelig stort lag igjen. Det ble gjort henvendelse til Kvalaberg, Hetland, Madla., Riska og Hundvåg. En del sa seg villige til å være med, men sluttet da kontrolløren kom. Laget bestod dette året av kun 14 stykker med ca. 140 kyr. Thea Sokn, Sokn, og Bernhard Berntsen, Tasta, ble nye medlemmer. Melkemengden totalt sett gikk dessverre tilbake dette året. Det var en særst tørr sommer og en god del mindre kraftfor å få tak i. I 1941 var det

også vanskelig å drive lagarbeid. På medlemsmøte 22.09.41 ble det besluttet at de skulle fortsette lagarbeidet idet både dette året og neste år. 11942 ble Martin Mæland ansatt som kontrollør etter Lars Ørke. Martin Mæland fikk kr. 160.– i lønn pr. måned pluss fritt hus og opphold hos hver enkelt medlem når han var ute på arbeid, dertil fri sykekasse. I dette halvåret meldte Sven Eskeland, Tasta, og Jan T. Våge, Sokn, seg inn i laget. Dette var viktig tilskudd til laget. Det var mye uro på grunn av krigen. Nå gjaldt mer enn noen gang at arbeidet i kontrollaget ikke ble lagt ned. I disse tider var det viktig å opprettholde melkeproduksjonen. Fra Rogaland Landbrukskontor og Statskonsulentens kontor ble det gjort hva gjøres kunne for at arbeidet skulle holde fram. Tilskuddet fra Landbruksdepartementet ble fordoblet og Vestlandske Mjølkesentra økte og så sitt tilskudd fra kr. 150,– til 300,–. Utgifter pr. heilårsku skulle ikke komme over kr. 2,–. Magnus Takle kunne ikke revidere videre, Arne Aadnesen kom i stedet.

Høyest ytende buskap dette året (1942) hadde Theodor Kommedal. Forspørsmålet var stadig oppe til debatt. Bøndene hadde for lite for. Det var snaut med for overalt. Hvi en hadde godt med beite gikk det på en måte, men bare beite var ikke nok. For å produsere god melk, trengte en silofor, godt beite, kålrot og roer. I tillegg måtte en skaffe sildemel og cellulose. Med dette til sammen måtte det la seg gjøre å produsere melk, mente de.

I 1945 ble Rasmus Strand valgt til formann. Theodor Kommedal hadde vært formann i 7 år, og Arne Aadnesen ble valgt til nestformann. Resten av styret bestod av Ingvald Lerang, Magnus Takle og Torleif Lye. I 1950 gikk Rasmus Strand ut av styret, og i hans plass ble Anders Dirdal valgt inn. Nye varamenn var: Theodor Kommedal, Ingvald Lerang og Torvald Aarthun. I 1951 rykket Arne Aadnesen opp som ny formann og Anders Dirdal ble nestformann, Kristian Malde styremedlem.

I 1954 ønsket laget å danne et eget regnskapslag med egen regnskapsfører. Spørsmålet ble tatt opp og diskutert på medlemsmøtene. Dette var for dem som ønsket det. Et annet spørsmål var om de skulle sette i gang kurs i foring og maskinmelking. Det ble vedtatt at laget skulle sette dette i gang. Olaus Eskeland sitt fjøs ble stilt til disposisjon og 16 stykker meldte sin interesse.

I 1954–55 ble “gale streptokokker” tatt opp som tema og diskutert da det var gjort en del undersøkelser her og i andre land med hensyn til mastitt. En viktig faktor til at streptokokker spredte seg, kunne være et for stort, ikke regulert vakuum på melkemaskinen. Hver kontrollør fikk utlevert et vakuummeter til å kontrollere dette.

I 1956–57 ble det etter påtrykk fra Frue Meieri bedt om at styremøtene skulle overføres til Felleskontrollen i Fruemeieridistrikt. Styret i Tasta kontrollag motsatte seg dette. De ønsket å fortsett med samme ordning de hadde til da. Styret godtok imidlertid omorganisering av en del kontrollassistenter slik at de kunne overta arbeidet hos en del medlemmer i andre lag hvis medlemstallet der var for stort. I 1957 hadde laget 20 medlemmer og 205 kyr.

1958–59. Lagsarbeidet fortsatte i 1958 som før. Gjennomsnittstallene på buskap, melk, fett, beite etc. i Tasta Kontrollag var så noenlunde lik de andre 8 lagene som var med i Felleskontrollen til Fruemeieridistrikt.

Rasjonaliseringa fortsatte. I 1958 ville Frue Meieri at en skulle gå over til bare veiing av melka. Til dette arbeid trengte en ikke en person som hadde landbruksutdannelse, mente ledelsen i Frue Meieri. Veiledning ville bli gitt av overassistenten ved Frue Meieri. Dette protesterte bøndene kraftig på. De ønsket kontrollør med landbruksutdannelse og tett og god oppfølging av han slik det alltid hadde vært gjort. Men boligutgifter og lønn hadde økt betydelig i de senere år. Dermed så bøndene seg allikevel nødt til å akseptere den nye ordningen.

Dette året (1958—59) ble årsmeldingen for første gang ført inn i Felleskontrollen i Frue Meieridistrikt, særmelding fra hver av de 8 lagene var nå gått ut. Arbeidsutvalget var sammensatt av overassistenten, formann, nestformann og en representant fra styret i meieriet, Sven O. Goa. Arbeidet i Felleskontrollen året 1959 gikk bra. En kunne se nødvendigheten av rasjonaliseringen. Utgiftetene til kontrollaget var blitt betydelig redusert dette året..

Beste buskapen i 1958 ble:

1. Alv Dirdal. Den beste kua hans het Tulla etter Rus, 5536 kg melk, 4,9% fett og 269 kg Smørfett.
2. Laurits Aadnesen med Kora, 5483 kg melk, 4,00% fett og 220 kg sm Far Rus.
3. Thea Sokn med Blidung, 5570 kg melk, 3,6% fett og 202 kg smørfett.
4. Kristian Malde med Lasi 5242 kg melk, 3,7% fett og 210 kg smørfett.

Kyr i maratonklassen i Tasta Kontrollag hadde Thea Sokn med Svana, Magnus Haga med Solrei, Rasmus Strand med Vesle Rauma og Alv Dirdal med Tori.

I 1960 gikk Tasta kontrollag for melkefe inn i Felleskontrollen i Frue Meieridistrikt. Styret i Tasta kontrollag syntes det derfor var på sin plass å se seg tilbake. 21 år var gått siden de begynte. Første regnskapsår var gjennomsnittstallet på buskapene 2602 kg melk, i 1958 —59 var gjennomsnittstallet 3747 kg melk. Framgangen var 1145 kg melk. Det ble gjort oppmerksom på at dette er regnet ut etter Tasta Feavlslags okser og kun kyr etter disse. Tasta Feavlslag hadde hatt sine egne okser i 35 år. Siste år da hvert lag var en selvstendig enhet i Felleskontrollen, kom Tasta kontrollag ut som nr. 2. De mente at en av årsakene til at de kom så høyt opp, var feavlslagets gode okser.

I 1962 var Theodor Kommedal, Torvald Aarthun, Laurits Aadnesen og Magnus Haga innvalgt i lokalstyret. Theodor Kommedal sluttet dette året p.g.a. høy alder Han hadde vært med siden stiftelsen av laget. Han hadde lagt ned et betydelig arbeid i laget og hadde vært formann gjennom mange år. Torvald Aarthun ble valgt til ny formann. Etter den nye ordningen skulle formannen møte i styret for Felleskontrollen til Frue Meieri. Siste møte i Tasta kontrollag for melkefe ble avholdt den 7. juni 1962

Forventningene var innfridd. Under lagets virke hadde melkeproduksjonen gått kraftig opp, og kvaliteten på melka var absolutt forbedret. Besetningene på Tasta bestod av friske, velnærte kyr med god yteevne. Et godt stykke arbeid var gjennomført av Tasta kontrollag for melkefe i løpet av 25 år.

Industri på Tasta

I slutten av 1800-tallet, så vel som de første tiår av 1900-tallet fikk beboerne på Tasta føling med industri i Stavanger, en industri som også til en viss grad spredte seg til Hetland kommune. Langs Byfjorden fra området ved Kalhammaren (kalt Vigå, Fantavigå) og nordover til Dusavik ble det anlagt flere fabrikker i sjøkanten. En av dem var Stavanger Kjemiske Fabrikk, som Chr. Bjelland overtok og etablerte som sildemelfabrikk. Ved Tastasjøen ble også Tasta Foder og Sildoljefabrikk etablert, og ytterst ute i Store Dusavik ble anlagt en hermetikkfabrikk tilhørende Kommedal Packing Co.

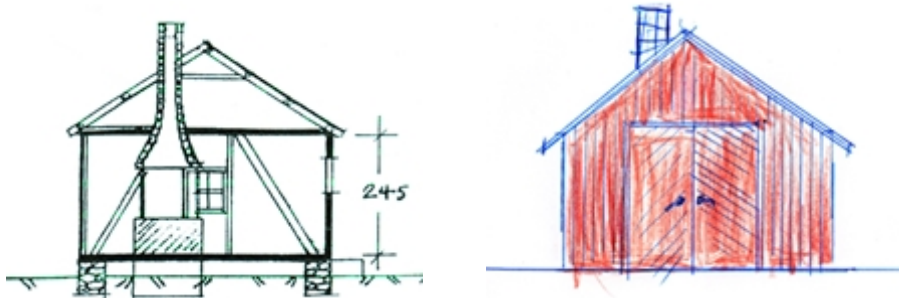
Foruten de industrier som er nevnt ovenfor, var det en mengde små bedrifter, blant annet Lusastanstalten som lå der Frukt og Grønt ligger i dag. Dette var en bygning hvor en leverte inn møbler og klær befengt med lopper og lus. Det samme skjedde med møbler og klær fra hus der det hadde vært tuberkulose, difteri og andre smittsomme sykdommer. Tingene ble plassert i en tett bygning og gasset med blåsyregass!

Vi hadde tre båtbyggerier: Erik Notvik i Dusavik som bygget de berømte Aslagbåtene. Etter krigen fikk vi to båtbyggerier til, nemlig Torleif Thorsen på Thorsastraen og Torger Kommedal sør for Vardeneset som bygget de berømte Kommedalsbåtene. Både Thorsen og Kommedal hadde sin læretid hos Erik Notvik.

Smiene på Tasta.

På Tasta kjenner vi til tre smier, men det har sikkert eksistert flere. En lå i Vølstadveien 37, på gården som Ole Thorsen Vølstad kjøpte i 1859, Jonsgård, gårdsnr.29, bruksnr. 72. Ole Thorsen Vølstad var utdannet ljåsmed, disse var det en mengde av før man fikk slåmaskiner, og det ble slutt med longorv og stutturv. (Som en kuriositet lå smien på den nåværende eiendom til forfatteren, da tomten ble utgravet fant en mange utslitt hestesko) Om Ole Thorsen Vølstad kan dere lese om i [Tastaprofiler](#), også Ole Martin Wølstad (gullmaen). Smien var en gammel skrøpelig rød malt trebygning, den ble revet ca. 1950.

Smien var et yndet sted for lek, av unger i flere generasjoner. Den var fullt utstyrt med esse, blåsebelg, ambolt o.s.v.

Skisse av smien slik vi husker den.

Ole Toreson Vølstad

Den første smeden som drev smie på 28/38 var Rasmus Eilertsen Friestad. Han var opprinnelig fra Klepp, født 1818. I 1844 fikk han borgerbrev som smedmester i Stavanger.

I 1852 flyttet familien til Tasta og fortsatte smien der, i 1875 er han nevnt som gardbruker og skipsreder.

I 1886 kjøpte Bellest Pedersen Høie smien, han var født i 1866, og vi antar at han hadde gått i lære hos Friestad. Han drev da med å arbeide av gaards- kjøreredskap med en årlig omsetning på kr.3000.- Det begynte med to læregutter. Omsætningen har med aarene tredoblet seg I disse 27 aar har et stort antall utstaat sin læretid ved verkstedet, en mængde gaards- og kjøreredskaper har blit forarbeidet med marked ogsaa udenom Stavanger Amt. Liksom Island har været et godt marked for kjerrer og bredfelgede hjul. I de sidste aar har det gaat forsendelser vaar og høst. Han har deltatt i utstilling og erholdt 2- præmie for kjøretøyer. Store strøk av Hetland har hos ham hat let adgang til reparationer og nyanskaffelser. Anla privat telefon i 1906. Ved hans 25. aars jubilæum som smedmester vistes han stor oppmerksomhet. Han har paa

siden drevet gaardsbruk samt at flere kommunale gjøremål i bygden, saa arbeidsårene har været godt utnyttet kan man læse i Trek av Hetlands historie 1814 – 1914.

Andreas Døsjeland, overtok smien etter Bellest Høie, men i de tider (1920 årene) var det meget dårlige tider i Stavanger og ellers i Norge. Gjennomsnitt var det 24 % ledighet på landsbasis. Men den byen som var aller mest rammet, var Stavanger, det var hele 28,4 % ledighet. Følgelig ble det skrale tider for Døsjeland og han gikk konkurs. Konkursboet ble oppkjøpt av Hetland Sparebank. Selv utvandret han til USA, 30. mars 1926. Årsak liten fortjeneste, og inntekt.

I 1932 ble smien kjøpt av Toralf, født i Tananger 9. mars 1904, av Hetland Sparebank. For kr.5.000.- Toralf drev smien på vegne av banken fra den gikk konkurs frem til han kjøpte den av Hetland Sparebank. Han hadde også læretiden sin hos Døsjeland. Toralf kom til Tasta rundt 1917. Han var litt av en oppfinner, blant annet konstruerte han og bygget en automatisk maskin for produksjon av esker, flere andre ting, som maskiner som utførte produksjon av klammer, samt andre hjelpemidler til smien. Dessuten var Toralf god å gå til for oss barn om vinteren, han slipte skøytene våre for kr. 1.- Han fabrikerte blant annet to busser for Randaberg - Tasta Billag, dette var i 1946 og 1947. I tillegg bygget han om en buss. Han fikk patent på: ”anordning fortrinvis omstilling av brytere respektive igangsettingsapparater for elektriske motorer på avstand”, da var han bare 15 år gammel! Dessuten oppfant han følgende: høygriper, plategriper, den første gravemaskinen som ble laget i distriktet var Toralfs oppfinnelse.d.v.s. de laget maskinen på Salte på Jæren, der var han ute og kikket en gang, så gikk han hjem og laget en selv, det var i slutten av 40 årene. Dessuten en mengde andre oppfinnelser til bønder og fiskere. Nevner også at han utviklet vannbrems for elektriske ankerspill på H-3 rigger.De originale spillene var elektriske med båndbrems, disse løp varme p.g.a. ukontrollert hastighet på kabelarene. Det var omfattende og kostbare reparasjoner etter hver ankring. Så utviklet Toralf sammen med Odfjell drilling et skovlehus med skovler som ble koplet til kabelarene. En koplet til en brannslange hvor trykket ble regulert etter så stor fart en ville ha. Vannstrålen ble dirigert mot rotasjonen på skovlene. Vi prøvde først med en, den virket 100 %. Så ble det montert på alle spillene og siden var det ikke problemer med varmgang.

Hans tekniske utdannelse besto av 2 årlig tekniske aftenskole
I de senere årene har hovedproduksjonen klammer for rørledninger i utallige dimensjoner.

Den gamle smien ble revet og nytt mekanisk verksted ble bygget på tomten, sønnen Magne overtok bedriften i 1970. Siden ble eiendommen 28/38 solgt og det er bygget en boligblokk på tomten. Nytt verksted ble bygget i Finnestadsvingen 28 i 2004.Bedriften ble i 2003 gjort om til aksjeselskap (Smed T. Kristiansen AS).Sønnene Tor W. Kristiansen og Svein W. Kristiansen overtok driften av selskapet i 2004 og eide den sammen med Magne Kristiansen frem til han døde i 18. november 2014. Bedriften er betydelig modernisert de siste årene (1995 – 2016) men kjernen av produksjonsteknikkene gjør at vi fortsatt med stolthet kan kalle oss en smie.Toralf døde 18. desember i 1994... Toralf jobbet for sønnen Magne frem til han var 84. Da fikk han et hjerteinfarkt og måtte slutte.

Smien til Martin Johan Folkvord lå på bruknr.28 gårdsnr. 87 og 88, henholdsvis Fjeldheim og Smiestuehagen. Det er på venstre side i krysset Randabergveien/Gjerdeveien. Martin Johan og Karen Marie Folkvord kom til Tasta i 1887 bygde hus og smie der. Martin var født 18. desember 1872, født og oppvokst på Folkvord i Høyland. Karen Margrete Larsdatter var født 21. januar 1873 i Hebnes. De drev smien til 1903, da emigrerte Martin til USA den 4. mai 1903, under navnet Martin J. Tollefsen. Det var ikke mulig å ha en levelig inntekt, så derfor reiste han til USA som så mange andre Tastabuer. Ved folketellingen i Hetland i 1900 bor hun og mannen samt tre barn på Tasta, videre er det to smedlærninger, en repsluger med kone og en blikkenslager, i alt 10 personer. Grunnen til at det ikke gikk så godt var vel sterk konkurranse fra Bellest Høie. Vi har ikke lyktes å finne ut om han noen gang var hjemme. I 1924 reiste sønnen Lars til sin far. I 1938 var han hjemme på besøk. Utvandrercenteret har funnet Martin oppført i et vervingskjema fra 1. verdenskrig, der står han oppført som "Blacksmith" nearest relativt Karen Folkvord, bosted Chicago Illinois. Karen leide smien ut til forskjellige smeder, blant annet Syvert Marcellius. Den som var mest kjent på Tasta og som leide smien av Karen, var Georg Kommedal, som bodde hele sitt liv på småbruket nede i Dalen. Smien ble kalt Georg i Smiå. Her ble det også utlevert post. Georg skodde og fabrikkerte mest hestesko 12. februar 1927 solgte Karen bruket til Karen og Jakob Talgø, og Georg fortsatte leieavtalen med dem.

Portrett av ”Georg i smiå”
Han er ung på bildet.
Vi husker han best med bart.

For andre opplysninger;
se Tastaprofiler Karen Folkvord.

Kilder: Kjell Bols,
Utvandrercenteret,

Magne Kristiansen,
Svein Kristiansen,
Solveig Kristiansen.

O Indrehus,
Tore Revheim og Osmund Rossavik”
Træk av Hetlands Historie 1837 – 1937”.
Stavanger Aftenblad.

Medforfatter Jan K. Torgersen, Tasta Historielag.
Lay-out - Lars Ikdal.

Skole, kirker, Feavlslaget og andre institusjoner på Tasta

I 1853 fikk Tasta sin første faste skole; den er altså 152 år (i 2005) og byens eldste. Nå er det 6 skoler i bydelen. Fram til 1977 var Hetlandskirken, bygd i 1854 på Storhaug, den kirken som Tastafolk soknet til. Tasta Kirke ble innviet i 1977; den er bygget på Ane og Enok Kommedals bruk. Det er nå to kirker i bydelen. Vardenes Kirke ble innviet i år 2000. Den ble bygget på Ommund og Kitty Samuelsens bruk. Vi har fått alders- og sykehjem, samt eldreboliger, tre idrettshaller, den ene med to svømmebassenger.

På et allmannamøte den 13.3 1938 ble det besluttet å bygge Tasta Bedehus. Byggekomiteen besto av: pastor Nils Øritsland, lensmann Einar Husebø, Martin Wølstad, Lærer Johannes Hovda og Lærer Ole Pedersen Resi. Allerede i 1939 ble det nye bedehust ferdig og vigslet. Man kan vel si i ettertid at det var en byggekomite som arbeidet effektivt!

Tasta skole 150 år

Lutherdom og pietisme

På 1700-tallet var den europeiske pietismen en mektig bevegelse. Den førte Luthers reformasjon videre i de nord-europeiske land, inkludert Danmark-Norge, som hadde innført Luthers lære Sentralt i begge disse bevegelsene sto kravet om personlig

forståelse av kristendommen. Da måtte folk kunne lese *Bibelen* på morsmålet. I dette lå en impuls til læring og kunnskap. Det er godt kjent blant folk at pietismen hadde strenge krav til moralsk livsstil. For å sikre seg at folk fikk med seg de kristne grunnsannhetene før voksen alder, innførte den pietistiske kongen, Christian 6, obligatorisk konfirmasjon i 1736. Dette var radikalt; for tre år senere – i 1739 – kom *Forordning om Skolerne paa Landet* som faktisk ble den første obligatoriske skoleloven i verden. Den stilte krav om skole i hvert prestegjeld. I mange år var det bare omgangsskole hvor én lærer samlet barn fra 7–12 år på en av gårdene i vinterhalvåret. Skolen var ikke bare en kristen skole, men en *kristendomsskole* med konfirmasjonen som eksamen. Ved siden av bibelhistorie, katekisme og lesning, ble det også gitt undervisning i skrivning og regning. Slik begynte med andre ord den obligatoriske skolen i Norge *på landet*; byene fikk *sin* skolelov først i 1848. Pietismen plantet den spede spiren til folkeskolen. Hvordan denne skolen fungerte på Tasta, vet vi lite om. Det er imidlertid rimelig å anta at ungene på Tasta var mer skolerte enn allmuebarna i Stavanger til langt inn på 1800-tallet!

1827-loven og formannskapsloven

I 1827 fikk ”forordningen” av 1739 sin avløsning da Stortinget vedtok *Lov om Almueskolevæsenet paa landet*. I hvert prestegjeld skulle det nå være minst én *fast* skole, ellers skulle det være omgangsskoler i hvert skoledistrikt. Loven utvidet fagkretsen til også omfatte ”flere Allmenntilgjørende Gjenstande” (blant annet ”lesning med forstandsøvelse”), men sognepresten var fremdeles selvskreven formann i skolekommisjonen. 1837 vedtok Stortinget imidlertid den såkalte Formannskapsloven. Den innførte blant annet to viktige ting: *Lokaldemokrati* og *kommunene* som administrative enheter. På landsbygdene kaltes de til langt inn på 1900-tallet for herreder. Tasta ble en del av Hetland herred. Den nye loven ble fulgt opp med bygging av en fast [skole på Blåsenborg](#), et område nær Pedersgaten, som den gangen tilhørte Hetland. Dette området ble imidlertid lagt under Stavanger kommune fra 1849.

Omgangsskolene

Som nevnt ble det fra begynnelsen av holdt omgangsskole rundt om i stuene i bygda, fra én dag til en uke på hvert sted. Læreren bar med seg alt materiell han trengte. I Bjørnstjerne Bjørnssons lille roman *En glad gutt* fins en vakker skildring av to skolebarn, Øyvind og Marit, Bård Skolemester og omgangskolen når den fungerte på sitt beste.

Tasta får fast skole

Da Blåsenborg fra 1849 kom inn i Stavanger kommune, måtte Hetland få en ny fast skole fordi det i loven av 1827 var krav om minst ett skolebygg i hvert prestegjeld. Fra møteboka i Hetland formannskap 14. desember 1851 står det i sak 1:

”Angående en fast Skole i Sognet – med 10 mot 4 Stemmer fattedes følgende Beslutning: Der opprettes Skole i Tasta Skoledistrikt hvortil Kiøbesummens Udredelse optages et Lån stort 600 Spd.”

Skolen var ferdig i 1853. Huset lå om lag der hvor parkeringsplassen er i dag. Den lå der til 1892. I 1891 bevilget herredstyret 1400 kr til bygging av nytt skolehus med ett klasserom til. I 1854 gikk det ca. 100 elever på Tasta skole. Hundre år seinere var tallet 3 ganger så høyt. I dag er det ca 380 elever på ”Gamle Tasta skole” som vi ofte kaller den. Fagene de hadde på skolen i 1850-årene var først og fremst religion, lesing, skrivning og regning, men etter hvert også historie, geografi og lignende orienteringsfag. Fra 1854 har det vært eksamen på hvert trinn.

1860-loven

Landet fikk ny skolelov i 1860. Også denne loven var bare for skolene på landet. Den innførte fast skole, altså eget skolebygg, som hovedprinsipp i alle skoledistriktene. Etter denne tiden ble det bygd mange nye skolehus rundt om i landet, skjønt det gikk lang tid før omgangsskolene forsvant. Ved siden av kravet om skolebygg ble allmueskolen som den kaltes, nå ikke lenger en kristendomsskole, altså primært en religionsskole, men en kristen skole med *allmenndannende* fag som hovedlærestoff. Loven av 1860 krevde nemlig også opplæring i historie, geografi og naturfag. Lærene måtte også lære seg de nye fagene. En lærer i Ryfylke sa for over 100 år siden: ”Ken sko tenkt når ein gjekk forbi alle desse fossene at dei var pikke fodle av elektrisitet.”

Lærerne

Da lærene drev omgangsskole for 100-200 år siden, bodde de gratis og fikk mat der de bodde, men også litt lønn for å lære barna å lese, skrive og regne. I skoletida kunne han også arbeide med å lappe sko, lage tresko eller treskjeer. På de stedene som fikk fast skole – ofte var det bare ett eller to klasserom –, bodde læreren på loftet i skolehuset, men i Hetland ble det bygget lærerbolig atskilt fra skolen. På Tasta kom det i 1901 ny bolig og i 1904 også ny løebygning. Flere steder kunne læreren drive gårdsbruk ved siden av lærerjobben.

Lik skole for alle

På landsbygda gikk stort sett alle barna i samme skole.. Slik var det ikke i byene. Før 1889 hadde det vært flere privatskoler der for barn av bedrestilte foreldre, mens allmuens barn – barn av den fattige delen av befolkningen – gikk i den offentlige skolen, kalt allmueskolen. I 1889 kom det ennå en gang nye skolelover – for første gang to lover samtidig: den ene for landskolen og den andre for byskolen. Fra nå av het det ikke lenger allmueskole, men folkeskole. Skolen som allmenndannelse ble bekreftet. Folkeskolen skulle også bli styrt av folket ved at et folkevalgt skolestyre skulle bestemme i skolesaker. Den nye skolen skulle være mest mulig lik for alle barn i Norge. Fra nå av og gjennom hele forrige århundre skjedde store endringer gjennom de ulike tiårene. Synet på verdien av skolegang fikk et løft, noe som også fikk konsekvenser for skolen på Tasta.

I 1917 kom det søknad fra skolestyret om hel ombygging av skolen. 19000 kr. ble bevilget til det eldste av de skolebyggene som også i dag hører til skolen. Elevene fikk etter hvert nye fag som sløyd, håndarbeid, tegning og gymnastikk. Etter krigen kom også engelsk inn som valgfag for dem som ville videre på realskolen. Hver vår var også skolens eldste elever ute på skogplanting. Årlig ble det plantet ca. 10.000 trær. Den skogen som ligger på vest- og sørsiden av Store Stokkavatn mot Golfbanen ble for eksempel plantet av de kullene som gikk på Tasta skole under og like etter krigen. Det samme gjelder furuskogen på Tastaveden. I 1913 anla kommunen to skolehager. Arbeidet i skolehagene var svært populært blant skoleelevene. Før i tiden var det ikke mange som hadde bad hjemme. Noen av skolene innredet derfor bad i kjelleretasjen. Her fikk elevene bade en gang i uken om vinteren. Elevene på Tasta fikk tilbud om å bade på Kampen skole.

Flere skoler i Stavanger fikk egne tilbygg med spesialrom, men Tasta måtte vente lenge på gymnastikksal – helt til skolens 125-årsjubileum i 1978. I 1956 fikk skolen det bygget som i dag huser l. klasse, SFO og vaktmesterens kontor. På grunn av sin beliggenhet (vendt nordvestover) fikk bygget navnet Dusavik. Gymnastikksalen som skolen fikk til 125-års jubileet, og som ligger mot øst, fikk navnet Veden. De aller nyeste bygningene som først kom i 1995/96, fikk også navn i forhold til de stedene de vendte mot, nemlig Håland og Høie. Etter at alle de nye bygningene kom på plass, brukes nå den gamle skolebygningen til kontorer og til personal- og arbeidsrom for lærerne – bortsett fra en del av bygningens første etasje som heter Lunden (vender mot ”Loen” hvor Heimlund i sin tid lå). Den brukes fortsatt til undervisning.

Andre endringer

I dag heter det vi tidligere kalte folkeskole, for grunnskole, og den er fra 1.-10.klasse og dekker alderstrinnene fra 6 til 16 år. For bare 50 år siden gikk elevene 7 år på folkeskolen, med start i det året de fylte 7 år. Da fikk de også karakterer i alle fag ved slutten av hvert år. Nå brukes ikke karakterer før en kommer i ungdomsskolen. I de siste tiår har det kommet et nytt fag i skolen, IKT. Skolene får flere datamaskiner til stor nytte for elevene. Å bygge ut med datateknologi har vært et viktig satsningsområde for Tasta skole. De fleste klasserom har nå minst én maskin pr. klasserom, foruten Datarommet med 15 maskiner.

Utviklingen har vært stor i de 150 årene Tasta skole har eksistert. Hadde en elev fra 1853 hoppet 150 år fram i tid, hadde han nok trodd at han var havnet på en annen planet.

I 1988 var det sterke krefter som ville nedlegge Tasta Skole. Dette viste, som så ofte før at politikerne bommer fullstendig. Til tross for at det var godkjente planer om regulering og en stor utbygging av boliger i Dusavik og Varen (Rustå) - og dermed et stort økende folketall - ville de likevel legge ned skolen. Tastafolk, foreldrelag la inn sterke protester, se vedlagte [leserbrev av 13. Desember 1988](#). Det var også mange andre leserbrev. Heldigvis ble skolen bevart. Det ble bygget 3 nye skolebygninger samt 3 nye skoler.

I 1950 ble det startet et skolemusikkorps med primus motor og første dirigent Kjell Søreide. Da korpset fylte 40 år ble det utgitt et hefte "Tasta Skolekorps gjennom 40 år. Et kulturhistorisk bidrag til korpslitteraturen". Dette heftet kan lånes på biblioteket. De som er interessert å lese utdrag fra dette heftet kan trykke her. [Tasta før korpset](#).

Det er også gitt ut hefter i forbindelse med Tasta skoles 100, 125 og 150 års jubileum. Du kan lese to av disse heftene i HTML-format på disse lenkene:

[Tasta skule 1853 - 1953](#) [Tasta skole 125 år](#)

T A S T A F E A V L S L A G

Tastabøndene hadde i mange år vært interesserte i feavl. Allerede i 1898 fortelles det at Torger Kommedal og Erik Skogstø tok den lange turen til Bergen for å få kyrne bedømt på en offentlig utstilling. Det sies at de oppnådde 3. premie på kyrne sine der. Selv om her fantes mange fine kyr, var tastabøndene i det store og hele ikke helt fornøyde med besetningene sine.

Problemet her i distriktet var at oksene som ble brukt, var av blandingsrase, til og med herregården Ledaal brukte blandingsrase. Gjennom flere år hadde bøndene lagt merke til at altfor mange feil oppsto ved å bruke blandingsrase. Det kunne for eksempel være at kyrne kastet kalvene altfor tidlig, eller at avkommet hadde en feil ved seg. Dette ville tastabøndene få slutt på. De mente de kunne bygge opp en mye bedre bestand ved å bruke en okse som var reinraset Sør og Vestlandsfe (SVF). Det var denne storferasen som ble brukt her i distriktet før rasen Norsk Rødt Fe (NRF) inntok gårdene på 1960-tallet.

Den 20. mars 1923 ble Tasta Feavlslag stiftet. Laget ble en underavdeling av Rogaland fylkes landbruksselskap. Ved oppstart tegnet 30 bønder medlemskap., til sammen hadde disse 180 kyr. Et styre bestående av 3 stykker ble valgt: Lars E. Larsen, Tønnes Lye og David O. Tasta.. Tønnes Lye ble valgt til formann, og ble gjenvalgt i mange år framover.

Formålet til laget var å virke for en forbedring av distriktets kvegbestand. Lagets første oppgave var å kjøpe okse, finne stasjonering til oxen og føre tilsyn med lagets

besetninger. Stamkyr skulle velges ut på offentlige utstillinger, og lagets medlemmer var pliktige til å stille ut sine kyr til bedømmelse. Den første oxen som ble kjøpt, het Sveinsvollen. Den hadde god avstamming både på mors og fars side. Oxen var av rein rase.

Den første okseholderen var Trygve Lye. Der var oxen stasjonert i 3 år og deretter 2 år hos Theodor Kommedal. Siden røktet David O. Tasta den fram til 1935. Etter 1935 da Eljarn ble kjøpt, ble Arne Aadnesen lagets okseholder. Oxen ved navn Dokstein ble også kjøpt inn.

Det skulle vise seg at ikke alt gikk på skinner allikevel selv om oxen var rein rase. Det ble en del misnøye med Eljarn, han var riktig så lat og nektet å gjøre "skibsarbeid". Han la seg ned på alle fire bak kua og viste ingen interesse så det ble et svare strev med å lokke han til å prestere. Mange måtte gå med uforrettet sak. Slik kunne de ikke ha det, det gikk utover mange besetninger, og det ble besluttet at oxen skulle selges. Det skulle allikevel vise seg at avkommet etter Eljarn, viste god yteevne og hadde høy fettprosent i melka. I ettertid angret de på at de hadde solgt han. Når det gjaldt Dokstein som også var av god avstamming, ble det mistanke om at oxen ikke var fruktbar. Kyrne løp ofte om igjen. Fruktbarhetsprøve var helt umulig å få tatt da han sparket villt rundt seg når de prøvde. De måtte ha oxen en stund til for Landbrukselskapet var ikke enig i at den skulle slaktes.

Krigen kom, og det ble nød i landet, lagsarbeidet på Tasta gikk allikevel bra. Det var skaffet en ny avlsokse som var frisk og i godt hold og hadde ekspedert 115 kyr. Men etter hvert ble kraftforet redusert nedover til nærmerst 0. Dette gikk selvsagt utover oksens yteevne. For å kompensere ble det bestemt at medlemmene skulle lever høy til oxen for kr. 0.15 pr kilo.

Laget arbeidet hardt for å forbedre bestanden. Noen kyr fikk svake bein, andre var tungmelka. For tidlig vårkalving eller for sein høstkalving var heller ikke bra. Feil ved avkommet ble registrert og nøye vurdert hva årsaken kunne være. I 1937 ble Kontrollaget for melkefe dannet med tilsatt landbruksutdannet kontrollør. Fra da av ble det mye lettere å føre kontroll av avkommet.

I 1963 var det 40 år siden laget var dannet. Theodor Kommedal, som hadde vært lagets formann i mange perioder, sier seg tilfreds med lagsarbeidet. Avlsarbeidet i løpet av disse

årene hadde gjort framskritt. Besetningene på Tasta lå i teten dersom en sammenlignet med andre distriktslag. Melka hadde øket med 1145 kg og melkefettet hadde gått opp til bortimot 10 prosent når en regner gjennomsnittet av kyr etter feavlagerets okser.

Theodor Kommedal sier også at uten gode, utholdende og samarbeidsvillige okseholdere ville lagsarbeidet ikke ha gått så knirkefritt. Oksene har hatt fast plass hos Arne og Laurits Aadnesen til 8 av de 10 oksene laget har hatt fra 1935 – 1961, i 26 år.

I løpet av 1959 gikk besøket til oxen ned, inseminering var begynt å bli populært. Sola Oksestasjon ble en større og større konkurrent.

I 1961 ble det vanskelig å føre laget videre, det ble spørsmål om å overlate lagsoksen Volar og regnskapet til Laurits Aadnesen. Medlemmene syntes at det var av stor betydning for bygda at denne oxen, som var en fremragende okse og av god avstamming, skulle fortsette.

Laurits Aadnesen tok over risikoen for egen regning på betingelse av at statstilskuddet ble opprettholdt og at medlemmene benyttet oxen. Slik fortsatte det noen få år til.

Kilder: Protokoller fra Tasta feavlslag.

Skrevet av Bjørg Ragnhild Aksdal

Kameratheimen / Rogaland A-Senter – En institusjon på Tasta

Kameratheimen (siden 1981 Rogaland A-senter) startet opp på Tasta i 1953. Institusjonen har nå ligget her så lenge at de fleste av dagens innbyggere på Tasta sannsynligvis regner den som selvsagt. Siden denne informasjonen står på hjemmesidene til Tasta historielag, er det mest nærliggende å si noe om på hva Kameratheimen en gang var, men på slutten vil jeg også berøre hva Rogaland A-senter er i dag.

Boka ”Ånden og flasken – Rogaland A-senter gjennom 50 år”.

I forbindelse med Rogaland A-senters 50-årsjubileum skrev jeg og kommunikasjonsrådgiver og journalist ved Rogaland A-senter Marit Vasshus boka med denne tittel – i en viss forstand er den også en ”Tasta-historie” (Marit Vasshus er dessuten født og oppvokst på Tasta!). Hvis noen er interessert i flere detaljer om Kameratheimen enn det blir plass til her, kan dere få boka gratis ved å henvende dere til Rogaland A-senter, ved Forsknings og utviklingsavdelingen, Skogstøstraen 37, Tastasjøen.

Bakgrunnen for oppstarten i 1953

Det hele begynte ikke på Tasta. Det begynte med opprettelsen av det som het Kameratklubben (KK) i 1949, og det skjedde inne i Stavanger by. En person hadde gjennomført et opphold på et alkoholistkurhjem i Trøndelag. Han var der blitt omvendt, og ”befrikk fra alkoholens lenker”, som man sa den gang. Da han kom tilbake til Stavanger, kom han i kontakt med andre som var bekymret over datidens problematiske alkoholbruk - den slags er som kjent ikke noe nytt!

Med i arbeidet fra første stund var daværende edruskapsinspektør i Stavanger kommune Bjarne Olsson. En krets rundt disse besluttet i april 1949 å starte en kameratklubb, og ganske fort ”tok det av”. KK hadde faste møter hver fredag, den første tiden i Mælands ansjosfabrikk på Storhaug, seinere i Døves hus. Møtene var en egenartet blanding av kristen forkynnelse, opplysning om alkoholspørsmål og allmennkulturelle innslag. Agent Halvor Helgø var lenge KK’ s formann.

I 1951 ansatte de cand. theol. Rolf Idsøe som sekretær. På sitt kontor mottok han til samtaler mange ektefeller til alkoholavhengige, og han drev også et omfattende kontaktarbeid vis a vis byens bedrifter for å skaffe arbeid til folk som ville ut av alkoholmisbruket. KK hadde også en stor kvinneforening. ”Formann” (det het det i 1951!) for den var i mange år Emly Mæland. Både hun og Solveig Ledaal Idsøe (enken etter Rolf Idsøe) bor fortsatt på Tasta, og i arbeidet med boken hadde jeg stor nytte og glede av å snakke med dem begge! De muntlige vitners betydning er avgjørende for alt lokalhistorisk arbeid.

Hvorfor ble Kameratheimen liggende på Tasta?

Veksten i KK’s arbeid gjorde at KK-styret begynte å tenke på å starte et eller annet slags hjem for alkoholavhengige. Regjeringen (statsminister den gang var Oskar Torp, sosialminister var Aslaug Aasland) så etter hvert også poenget med dette. Dels fordi det den gang ikke var noe slikt tilbud i denne del av landet, dels fordi det skjedde en generell utbygging av velferdsstaten på denne tid. Det var en tilfeldighet at Kameratheimen ble liggende på Tasta. Det hadde seg slik at våren 1952 kom det Rolf

Idsøe for øre at et påbegynt bolighus var til salgs på Tasta i den daværende Hetland kommune. KK-styret besluttet å kjøpe dette. Flere av styrets medlemmer garanterte personlig for de lån som måtte opptas, og i denne tidlige fase ble mye bygget på dugnad. Det var en grunnleggende ide at det skulle være en "heim", uten for sterkt institusjonspreg. Videre ble det vektlagt at man skulle ha et godt og åpent forhold til de naboene som bodde i nærheten. De var jo den gang relativt få, byen hadde ennå ikke innhentet Tasta. Ellers flommer de skriftlige kilder over av lovsanger til stedets eminente utsikt! Den beåndede innvielsesfesten 27. mai 1953, med mange av Hetlands og Stavangers notabiliteter til stede, kan dere lese om i boka s. 59-60!

Kameratheimens kontakt med lokalmiljøet

Ved oppstarten var det plass til 10 pasienter. Gjennom gradvis utbygging økte dette til ca 28 på slutten av 1960-tallet. Pasientene var der så lenge som 6-12 måneder, slik at mange av Tastas innbyggere fikk kontakt med dem. Noe av finessen ved Kameratheimen var at pasientene ikke skulle føre et beskyttet institusjonsliv, men i størst mulig grad hadde vanlig arbeid i bedrifter i omegnen. Det anså Rolf Idsøe og Co at rustet dem best til å takle et rusfritt liv etter utskrivelsen. Den gang var det et radikalt synspunkt som vakte mye oppmerksomhet. En del arbeidet ved "Foderen" (Tastad fodermel- og sildoljefabrikk, lå omtrent der Møksterkaaien ligger nå). Dessuten arbeidet også noen på Kameratheim-bygget og på tomta. I slike forbindelser nevnes også "gårdbruker Skogstø" og "gårdbruker Hodnefjell" – man får inntrykk av at det hadde utviklet seg et system med bytte av tjenester – Hodnefjells hest brukes til steinkjøring på Kameratheimen mot at pasienter hjelper ham i slåttene, for eksempel.

Kanskje er det noen av dere lesere som har minner fra dette og lignende? – i så fall er jeg interessert i høre fra dere, se mine adresser nedenfor.

Men de fleste bedrifter hvor pasienter arbeidet lå utenfor Tasta. Det dreiet seg f. eks. om Rosenberg verft, Teknisk Bureau, Svend Andersen, Kulimport, Hinna vedskjæring, A/S Polar, Pettersen transport, Gartner Rød, Åsmund Lærdal A/S, Stavanger Flint, Sandnes Uldvarefabrik, og ikke minst "Havnen". Det var ellers kjent for alle på arbeidsplassene at folkene kom fra Kameratheimen. Dette var et ledd i det som Rolf Idsøe og tilsynslege Alfred Egenberg kalte "normaliseringsprogrammet". Og disse arbeidere fikk jo kontakt med tastafolk på bussen til og fra (i 1953 kostet forresten strekningen Strandkaaien – Tasta 40 øre en vei, og folk syntes det var dyrt!).

Til langt utpå 1970-tallet arrangerte Kameratheimen "nabofest" en gang om året. Da ble naboer invitert til kaffe og bløtkaker, for at de skulle bli kjent med virksomheten, og for å forebygge misforståelser og problemer. Og også for at naboer i det daglige skulle kunne kjenne pasientene og på normal vis hilse på dem, og vice versa. Slik var iallfall idealet – i hvor stor grad det ble etterlevd, vet jeg ikke. Ellers vil jeg tro at en del tastafolk var med kristelige kor eller foreninger som bidro under miljøkvelder på Kameratheimen – i mange år var det hver lørdags kveld. Det var få ansatte på Kameratheimen de første årene. Vaktmester Magnus Gismervik bodde på Heimen noen år, det samme gjorde noen av de kjøkkenansatte. Bestyrerne Gunnvald Strand (1962-71) og Leif Stokken (1971-77) bodde med sine familier på institusjonen. Utover 1970-tallet økte antallet ansatte noe, og på slutten av 1970-tallet ble det bygget tjenesteboliger i Libakken, som Rogaland A-senter fremdeles har.

Rogaland A-senter fra 1981 til i dag

Kameratheimen skiftet navn til Rogaland A-senter (RAS) i 1981. Det hang sammen med økende offentlig satsing på rusbehandling, og økende profesjonalisering. Ved denne overgangen ble ca 20 nye personer ansatt, ikke minst fra faggrupper som psykologer, sosionomer og sykepleiere. Stiftelsen Kameratheimen var eier, driftsmidlene kom fra Rogaland fylke. I 1990 ble Stiftelsen Kameratheimen omorganisert til Stiftelsen Kirkens Bymisjon Rogaland, som er eier i dag.

Oppdragsgiver er fra 2004 staten ved regionalt helseforetak Helse Vest, og RAS er en tverrfaglig spesialisthelsetjenesteinstitusjon.

Rogaland A-senter har nå følgende avdelinger: Avrusningsavdeling (9 plasser), Behandlingsavdeling (14 plasser), Poliklinikk (hvor folk ikke innlegges, men kommer til samtaler), Forsknings- og utviklingsavdeling (som f. eks. arbeider med rusforebygging, undersøkelser av ungdommers rusvaner, rus i arbeidslivet, barn av rusmiddelavhengige foreldre). Rogaland A-senter har også en barnehage, godkjent for 19 plasser. I 2007 hadde Rogaland A-senter 216 innlagte pasienter, og 427 som hadde kortere eller lengre poliklinisk kontakt. I alt har dagens Rogaland A-senter 60 fulle stillingshjemler (fordelt på 88 personer), så senteret er en relativt stor arbeidsplass lokalt. Ca 20 av de ansatte bor på Tasta.

Oppdatert november 2008

[Se bilder fra Kameratheimen](#)

Arild Vøllestad

arild.voellestad@ras.rl.no

Tlf 51729030, mobil 907 56 547

Kulturliv på Tasta

Tasta ungdomslag og "bedehuset" Heimlund ([Note 2](#))

De to navnene er knyttet "evig" sammen. Heimlund var navnet på et forsamlingslokal som lå sør for svingen og like nedenfor Tasta skole. (Huset og tomten er borte i dag.) Både ungdomslaget og huset har en spennende historie: Det begynte 8 februar 1889 med at Tasta ungdomslag ble stiftet etter initiativ av kallskapellanen i Hetland, A. Aanensen og med kjente tastabuere i det første styret. Foreningen ble startet som et kristelig ungdomslag og ble alt tre år etter – i 1892 – innmeldt i Forbundet av kristelige foreninger, i dag kalt Norges KFUK-KFUM. Det andre særpreget ved ungdomslaget – ved siden av å være et lag til kristelig oppbyggelse – var dets kulturåpenhet, dets engasjement i den pågående samfunnsdebatten og entusiasme for det nasjonale. Husk at tiden var på vei mot unionsoppløsningen i 1905.

Ungdommene på Tasta møtte stiftelsen med øredøvende entusiasme. Lagets tilblivelse må – med andre ord – ha skjedd i tidens fylde. Allerede første året ble det registrert 82 medlemmer som hadde betalt årskontingenten på 10 øre. Virksomheten på medlemsmøtene som ble avholdt på lørdager i det Tasta skolehus (den gamle skolebygningen), vekslet mellom oppbyggelse, foredrag og diskusjoner over et vidt spekter av temaer I 1894 ble den håndskrevne "lagsavisen" Varden startet opp. Her skrev en valgt redaksjon for hvert nummer litt om livet i laget, men også andre slapp til med innlegg til debatt eller underholdning. (Noen av avisprotokollene er tatt vare av på av Rangvald Motland og oppbevartes i Byarkivet.)

Det gamle skolehuset ble tidlig for trangt og puslete. Etter 10 års virksomhet vedtok årsmøtet i 1899 å forhandle med Indremisjonen og Hædningemisjonen (NMS) om å bygge et felles forsamlingshus. Det oppsto imidlertid strid om navnet på huset: De eldre ville det skulle hete 'bedehus', mens de unge heller ville ha en mer nøytral betegnelse. Forhandlingene strandet etter bare to forhandlingsmøter. Merk at nå er vi ved forrige hundreårsskifte. Øyner vi alt her spiren til den indre kulturkollisjonen som skulle eksplodere i opprør og drama 30 år senere?

Til tross for bruddet i forhandlingene fortsatte imidlertid pionéranden: Ennå mens diskusjonen om bygging av felleshus bølget fram og tilbake, nedsatte styret en byggekomite som raskt gikk i gang med en innsamlingsaksjon. Jentene heklet, strikte og sydde, mens guttene snekret og smidde. Lensmann Lars B.O. Eskeland som tidligere hadde tilbudt fri tomt nedenfor skolehuset, ga sitt endelige tilsagn omkring 1900, men på strenge vilkår: Den kristelige målsetningen i laget måtte beholdes. Det

skulle også inn i husets statutter (når det stod ferdig) at det ikke skulle danses. Dans var synd den gangen. Huset sto ferdig sommeren 1902. Navnet ble Heimlund – kort og godt – og nøytralt som bare det!

Helt fra starten ble bygget det vi i dag ville kalt et bygde- eller grendehus – selv om det i navnet var et bedehus; kall det gjerne Tasta sitt første kulturhus: ”Huset er saaledes blevet hva det bør være: et sted hvor baade gamle og unge samles med hver sine fælles interesser”, står det i årsmeldingen for 1902.

Selv om huset skulle være kristelig i ”bånn” med ungdomslaget som eier, ble det leid ut til de forskjelligste formål - alt fra valgmøter til brylluper og vekkelsesmøter. Ungdomslaget brukte det imidlertid mest: Hvert år ble det arrangert 25-30 vanlige lagsmøter, 6-7 fester samt utallige arbeids- og komitémøter til ulike arrangementer. I 1914 feiret laget 25-årsjubiléum. I årsmeldingen for dette året heter det at arbeidet gikk i noenlunde samme spor som tidligere med foredrag, diskusjoner og opplesning. Det uttrykkes likevel ingen bekymring for at bare tre av emnene det året hadde hatt spesielt kristelig innhold. Nedtoningen av det oppbyggelige var blitt en trend, dvs. et tiltakende avvik fra lagets kristne formålsparagraf.

I de neste 15 årene fram til 40-årsjubiléet i 1929 kom noen turbulente år, med mørke skyer i horisonten. Ikke bare var de kristelige, men også de almennkulturelle innslagene blitt kraftig utvannet. Hertil kom at lek og dans gradvis snek seg inn. Enda verre var det at ikke-medlemmer - ofte fra andre distrikt - kom til festene på Heimlund godt oppblåst av alkohol og krangel.

Det andre store problemet utover i 20-årene var den indre spenningen som hadde ligget som en understrøm omtrent fra starten. Med visse mellomrom dukket den opp til overflaten. Spenningen gjaldt et såpass sentralt spørsmål som lagets ideologi. Mer konkret: Hvor kristelig skulle laget og Heimlund drives, og hvor mye gedigen kultur skulle det være? Den konflikten ble ytterligere forsterket av flere forhold, blant av at Norges kristelige ungdoms forbund (NKUF, som det nå het) i 1920-årene besluttet at medlemmene i styrer for avdelinger tilknyttet forbundet måtte være personlig troende, noe Tasta ungdomslag ikke hadde tatt så nøye. Etter mye press og oppstuss besluttet årsmøtet 1932 å melde laget ut.

Av andre problemer utover i 20-årene nevnes at Heimlund trengte vedlikehold, men også utvidelse. Fortsatt ble det arrangert basarer, men de gikk ikke så godt som de gjorde. Dessuten sank medlemstallet; i 1927 var det helt nede i 20. I dette året begynner tendensen imidlertid å snu til det bedre. Mye solid arbeid blir gjort på dugnad, og leikekurs og fester med folkeviselek trekker mye folk og gir cash i kassa. Laget kjøper piano til kr. 1.075 og lysbildeapparat til kr. 450 - dvs. store investeringer, og årsmeldingen er for første gang på flere år oppmuntrende. Allerede to år senere ? i 1929 - var medlemstallet oppe i 58.

Oppblomstringen omkring 40-årsjubiléet i 1929 var bare et blaff. Nå kom en ny bedrøvelig periode: Det ble vanskelig å skaffe foredragsholdere og annen underholdning, og få gadd å gå på generalforsamlinger, møter eller fester. Den indre striden hadde helt siden hundreårsskiftet i hovedsak stått mellom de eldre medlemmene på den ene siden og de unge på den andre. De eldre ønsket - i samsvar med lovene - å styre laget som et kristent ungdomslag med innslag av finkultur. De ønsket også å anse Heimlund som et bedehus basert på de statutter som gjaldt. Ungdommen ville ikke bare ha lek, men også dans og andre ungdommelige aktiviteter som idrett etc. Det måtte komme til en skikkelige interessekamp. Den kom på årsmøtet i januar 1933.

Da møtet skal til å begynne, er det bare kommet fem medlemmer. Ute på gangen står det imidlertid ca. 15 konfirmanter som ikke helt vet om de får komme inn. Sammen med dem sto Hamilton Aspelund og Ingolf Bårdsen - begge i 25-årsalderen. Under

henvisning til et tidligere styrevedtak om at konfirmanter er velkomne i laget, blir de kalt inn. Det som nå skjer, er imidlertid ikke annet enn et kupp: Fire av konfirmantene blir nemlig foreslått til fire ledige plasser i styret - og valgt inn! Formannen Trygve Lye og kassereren som sitter igjen fra forrige år, reagerer mot dette valget og trekker seg i protest fra styret. Dermed blir to nye kandidater valgt inn til erstatning. Hamilton blir valgt til ny formann.

Noe av essensen i problemet var at det i statuttene for (bygget) Heimlund fantes en problematisk klausul som tomten var gitt på betingelse av. I paragraf 2 sto det nemlig:

”Huset maa saaledes ikke leies eller laanes til:

- a) virksomhed, der befryktes at virke nedbrytende på aktelsen for kristendommen og vaart kirkesamfund.
- b) drikk av spirituos, danse eller kortspill.”

Dans og Heimlund gikk altså ikke, noe som ble sterkt fremholdt av den eldre garden med Tønnes Lye som gallionsfigur. Det ble derfor innkalt til ekstraordinær generalforsamling høsten 1933 for å gå løs på denne problemstillingen. Her kom det til en skikkelig front-mot-front-kollisjon mellom de to kamphanene Tønnes og Hamilton. Hamiltongruppen ville rydde bort ”Guds ords grunn og den evangelisk-lutherske vedkjenninga” og innføre en helt ny lov. Dette skjedde på det ordinære årsmøtet i 1934 hvor det ble vedtatt et nytt sett med lover. Formålsparagrafen fikk følgende ordlyd: ”Tasta ungdomslag er et lag som samler bygdens ungdom i kameratslig samvær og felles interesser som ikke strider mot god aand og tone i samfunnet”. Merk at siste del er ganske spesiell fordi den ikke sier noe om hva laget rent konkret og positivt skal drive med. De felles interesser kan være hva som helst ? bare det ikke er nedbrytende eller kriminelt! Klokkelig tas det ikke standpunkt for dans ? sikkert av frykt for å miste huset. Lye og hans medsammensvorne mente det ikke var formelt mulig å endre loven på denne måten. De gikk til advokat for å anlegge sak mot det nye styret for å frakjenne det retten til å rå over Heimlund og ungdomslaget med dets eiendeler. Dermed rullet de i gang en retts sak. Den ble dramatisk og sikkert ikke uten sterke følelsmessige følger for Tønnes Lye og Enok Skogstø: Lye ble ekskludert og bilder av de to som årsmøtet i 1927 hadde vedtatt å henge opp i Heimlund som takk for lang og tro tjeneste, ble fjernet. (Enok hadde også vært med på stiftelsen og Tønnes hadde vært formann i 18 år til 1926).

Kuppet, men særlig rettsaken og dommen som falt i 1936, førte til en ny, men kortvarig oppblomstring. Både den ytre og den indre striden har rimelig vis virket samlende og inspirerende på de unge internt i laget. Det ble startet opp sangkor og friidrett. Det ble også satt i gang revyer og skuespill, arrangert fest og karneval, og det kom fart i planene om å bygge på huset. Mye dugnadsarbeid ble utført. Heimlund blir utvidet og får både scene og orkestergrav.

Da striden nådde klimaks (rettsaken gikk i flere år fra rettsinstans til rettsinstans helt til Høyesterett), besluttet Hamiltonstyret - av rent strategiske grunner - å slutte med dans. En sveivegrammofon som var blitt innkjøpt i 1933, ble til og med solgt, vel nærmest som et symbolsk offer. Denne beslutningen viste seg å være klokere enn de hadde gjort regning med. Den reddet huset. Da dommen falt i Høyesterett i 1936, følte styret seg fri igjen til å danse, så trekkspill og slagverk ble bestilt!

På et allmannamøte den 13.3 1938 ble det besluttet å bygge Tasta Bedehus.

Byggekomiteen besto av: pastor Nils Øritsland, lensmann Einar Husebø, Martin Wølstad, Lærer Johannes Hovda og Lærer Ole Pedersen Resi.

Allerede i 1939 ble det nye bedehust ferdig og vigslet. Man kan vel si i ettertid at det var en byggekomite som arbeidet effektivt!

Da krigen kom i 1940, var den store aktiviteten i 30-årene stilnet av. Krigen forsterket denne tendensen, blant annet fordi det ble vanskelig å få tillatelse til å arrangere

dansetilstelninger. Etter at det var blitt bygget nytt bedehus (Tasta bedehus) like over veien i 1939, ble Heimlund heller ikke brukt lenger som samlingssted for de kristelige foreningene. Da tyskerne beslagla Heimlund til sitt bruk i 1943 ble det helst slutt på ungdomslagets aktivitet. Dans og underholdning krøp ”under jorden”.

Tyskerne etterlot seg Heimlund i dårlig forfatning, men med gjenreisningsånd ble det raskt satt i stand igjen etter krigen. Nå etter at landet var blitt fritt, fulgte en blomstringstid for all foreningsvirksomhet og med sterk betoning av det nasjonale. Idrettslaget og sangkoret ble startet opp igjen. ”Dramaten” - den dramatiske klubben? reiste rundt med flere skuespill, det ble satt i gang flere selvskrevne revyer, og både foredragskvelder og fester dukket opp igjen. Blomstringstiden varte imidlertid ikke lenge denne gangen heller. Igjen var det blitt strid innen laget om hvordan det skulle drives. Noen ville ha bort den åpne lørdagsdansen og heller satse alt på andre aktiviteter og dans bare for medlemmene. Den åpne dansen førte nemlig bare med seg bråk som før og klager fra naboene. Folk herjets og ødela, og det ble dyrt å stadig måtte reparere.

De som på den andre siden var for åpen dans, argumenterte med at det nettopp var dansen som ga overskuddet til å drive laget. Kanskje dette var banesåret. For nå raste det utfor med ungdomslaget. Etter hvert ble det også mindre oppslutning om dansen, og mot andre halvdel av 50-tallet oppstod flere problemer, bl.a. ble det vanskelig å få folk til å sitte i styret. Det bygget seg også opp gjeld. Lagslivet døde litt etter litt.

Huset forfalt. Gjelda vokste. Ingen hadde ansvar. Etter hvert forsvant mer og mer av innbo og kjøkkenutstyr. Huset ble stående tomt og uten tilsyn. Ruter ble knuste, panner datt ned og kledningen myglet. Det endte med at Hetland kommune overtok huset. Etter en stund ble det avertert til salgs og nedrivning. To av lærerne på Tasta skole kjøpte materialene og satte opp hytter!

Litt om rettssakene: Som det går fram av det jeg har nevnt tidligere, begynte den striden det hele dreiet seg om, svært tidlig. Jeg har funnet den første kimen til konflikten så tidlig som i Varden 29. nov. 1902. Dypest sett handler det om en kollisjon mellom to kulturer? på den ene siden den pietistiske varianten av kristendom og frilyndt ungdomsarbeid. De to ble som olje og vann som ikke lot seg blande. Et annet bilde som kan brukes, er gjøkungen? her symbol for en frilyndt ideologi - som kaster ut de andre ungene fra redet. Det som fremfor alt vanskeliggjorde en harmonisering, var? på den ene siden - de gjeldende lovene og - på den andre siden - de betingelsene som gjaldt for bruken av huset. Da Lye og Skogstø søkte hjelp til å redde laget som kristent ungdomslag og å redde Heimlund som laget eiendom, hadde de tilsynelatende gode juridiske kort for hånden.

Saken kom først opp i Jærens Herredsrett 2. mai 1934, med hele 32 vitner. Kjernen i striden kokte ned til spørsmålet om laget nå - med de nye lovene og den nye mer omfattende virksomheten - hadde gått imot det opprinnelige formålet. Det retten regnet som det avgjørende kriteriet var om det opprinnelige laget fra 1889 var blitt oppløst ved kuppet i 1933 og blitt erstattet av et helt nytt, verdslig ungdomslag som ikke hadde krav på å beholde Heimlund. Det var jo tross alt bygget som et bedehus.

I herredsrettsdommen er det ungdomslaget sitt syn - med Hamiltongruppens gruppens argumentasjon - , som slår igjennom, nemlig at det ikke skjer noen endring i lagets praksis. Det spesifikt religiøse innslaget hadde begynte å dø ut allerede før 1915, ble det konstatert. I ytterste fall skjer det bare en utvidelse av formålet i pakt med det opprinnelige. Dette bekreftes i rettsdokumentene hvor det står:

”Saaledes som laget har vært drevet i de siste 20 aar - med de to saksøkerne som medlemmer og T. Lye som styremedlem en rekke ganger til 1927? har det ikke vært drevet som noget utpreget kristelig ungdomslag, men nærmest som et alminnelige frilynt ungdomslag.”

I selve dommen bekreftes dette med denne tilføyelsen: "... og selv i de gamle lover er det intet som strider mot denne maate at drive laget paa." (Norsk Rettstidende 1936: 450?451.)

De to som tapte, fant likevel gode grunner til å anke saken, og 21. februar til 27 mars 1936 bringes saken inn for Høyesterett. Hvor dommen i herredsretten stadfestes 19. mai 1936. De to saksøkerne idømmes samtidig saksomkostninger. To av de sju dommerne stemte imidlertid for saksøkernes subsidiære påstand om at ungdomslaget må sies å være "uberettiget til å bruke Heimlund i strid med de opprinnelige lover". Idet de viste til de statuttene som gjaldt for Heimlund, mente de også at det laget etter de nye lovene ikke hadde rett til huset. "Det er klart at foreningen ikke kan sløife formaalet og dog forlange at beholde huset med tomt", sier de i sin uttalelse.

Flertallet baserte seg på at laget hadde "forpliktet seg til at la all dans opphøre og paase at der ikke blir danset". De fant det følgelig ikke nødvendig å vurdere den subsidiære påstanden om eierforholdet. Det flertallet likevel må ha oversett, er at styrevedtaket i 1933 om danseforbud bare var fattet midlertidig, og at det på ingen måte var lovfestet!

Både den opprivende striden, de to rettssakene og dommene må ha vært en tragedie, men også en inspirerende opplevelse ? alt etter det standpunkt man tar. Dette må ikke overskygge det faktum at Tasta ungdomslag - til tross for indre strid og de turbulente tider - har vært en mektig kulturfaktor på Tasta fram til de første årene etter krigen. Jeg har forsøkt å dette opp en liste -skrevet med grov penn ? over alle de kulturinnslagene som nevnes i de ulike dokumentene jeg har hatt hånd om og de intervjuene jeg har hatt med folk:

- Foredrag
- Kurs: snekkerkurs, leikekurs, boksekurs og engelskkurs
- Varden - en håndskrevet avis utkom første gang i 1894, med oppnevnt redaksjon
- Bibliotek med utlån av bøker, 1899: 185 bøker
- Komitéer av ulike slag, det ble oppnevnt en komite for hver fest. Styret var ansvarlig, men flike til å delegere.
- Møter - til å begynne med hver lørdag, senere noe sjeldnere, men nokså regelmessig minst hver 14. dag.
- Basarer
- Juletreffester for barn fra 1929
- Fester: Ungdomslaget var flinke til å feste. Det ble holdt ca. 6 - 7 fester hvert år. Man lette etter alle anledninger til å holde fest. For eksempel vårfest, sommerfest, vinterfest, karneval etc. De store festene var ved jul, nyttår og 17. mai. En spesiell type fest kaltes pakkefest.
- Leik, fra ca 1900 hadde laget leikemøter hver søndag, med marsjer og "vaskan". Fra ca. 1910 ble marsjen byttet ut med folkeviseleik.
- Dans
- Annen kulturaktivitet: Revyer, skuespill, sketsjer, sangkor, friidrett

Til slutt en kommentar:

Hva var det som gikk galt med Tasta ungdomslag og Heimlund? Mange på den pietistiske fløyen vil raskt svare med ett ord: dansen. For med dans følger fyll og synd. Andre på samme fløyen vil svare med et fremmedord: sekulariseringen. Selv om jeg aldri har sett noe ungdomslag som har blomstret opp vedvarende opp etter innføring av dans, mener jeg begge forklaringene er altfor enkle. For å svare må vi først se på hva slags samfunn vi hadde for 100? 115 år siden. Vi hadde ei bygd med bønder og en ungdomsflokk som bare hadde 7 års folkeskole, en ungdomsflokk med de samme ressurser som deg og meg, men som ikke hadde noen tilbud eller naturlig arena å utfolde seg på ? bortsett fra melkerampen. De hadde ingen kino, ingen radio, ingen TV. De må ha hatt et enormt behov for samvær og et tilsvarende kunnskapsbehov, derfor alle de gedigne forelesningene.

Tasta ungdomslag sin historie er interessant, dramatisk og spennende i seg selv. Den er imidlertid også noe mer, nemlig uttrykk på en prototypisk utvikling hvor kollisjonen mellom dype kulturlag i den norske befolkningen utgjør hovedingrediensene, nemlig spenningen mellom den pietistiske leksmannsbevegelsen på den ene siden, den gruntvigianske, glade og frimodige kristendom slik vi finner den i KFUM og KFUK og de frilynte, verdsliggjorte trendene som kom utover på 1900-tallet i ulike ikledninger. I de fleste norske bygder har det helt til nå gått slike markerte grenser mellom de som gikk på bedehuset og de som gikk på ungdomshuset. Tasta sto midt i denne spenningen, og ungdomslaget var dømt til å tape kampen.

[Se bilder fra aktiviteter i Heimlund](#)

Tilflytting og boligbygging på Tasta

Mot slutten av 1920 og begynnelsen av 30-årene var det stort sett bønder og fiskere på Tasta. I tillegg kom de små tilløpene til andre næringer som er nevnt ovenfor. På denne tiden ble det en del boligbygging, blant annet på østsiden av Byhaugen og ned mot Ledaalsgårdene. På småbruket til Gudmund og Agnes Låtveit (Tverrvegen i dag) ble det i begynnelsen av 1930-årene bygget 9 hus. I slutten av 1930-årene ble det bygget 14 hus i området Otterbechsvei og Lindeman Bulls vei. Dette området mener Karin Bråten ble kalt Vølstadveien Hageby. Det ble også bygget noe på Veden i denne tiden. Det var byggmester Martin Aspelund som satte opp husene. Han hadde med seg sin bror Hamilton Aspelund og min far Conrad Torgersen.

Under krigen ble det bare bygget et par hus. Men rett etter krigen ble det satt i gang ganske stor boligbygging. Blant annet på "Ryggmarkå", Martin Rygg sin gård, som lå mellom Lindeman Bulls vei, Lindeveien, Lyngveien og Edvard Munchs vei.

Så var det noen år nesten stopp i boligbyggingen, bl.a. fordi Hetland kommune ikke fikk fart på kloakkbyggingen og infrastrukturen på Tasta. I 1948–50 ble det endelig lagt kloakk og vann i området ved bygrensene og på Veden, noe som satte i gang ny boligbygging i disse områdene. I 1960-årene var det flere byggmestere, blant annet Martin Aspelund, Sverre Vatland og Ernst Monsen som kjøpte opp hele gårder og anla veier og kloakk.

Som det fremgår, ble det i denne perioden igangsatt en omfattende boligbygging på Indre Tasta, blant annet på østsiden av Byhaugen og sør- og nordsiden av Veden. Gårdene til Fredrik Vølstad og Marcellius Haga i Vølstadveien ble kjøpt opp av Hetland kommune og utlagt til tomter; det samme skjedde med Ledaalgårdene på nedsiden av Randabergveien. Det ble også bygget på Gjerdeveien-området og Dusavik-området m.v.

I 1963 ble Finnestad Kretsfengsel bygget.

Tasta og Stavanger blir ett

Etter lange forhandlinger i utvalg og kommunestyre ble Hetland kommune i 1965 slått sammen med Stavanger ? bortsett fra Hommersåg og Vier som ble lagt under Sandnes. Dermed ble Tasta en bydel under Stavanger. Morgenen etter at dette hadde skjedd, fortelles at mange ektemenn på Tasta ble overrasket av å finne ei bydame i senga! Og mange med hytter på Hommersåg, Vier og Usken oppdaget at de hadde nå hadde hytte på Sandnes - i Østre bydel!

Kvekerne på Tasta

Kvekerlederen Elias Tastad (1788 – 1863).

Elias Tastad ble født i Ramsvik 1788, døpt 27. juli 1788. Hans far var bonde og fisker Elias Olsen Øvre Tastad, hans mor var Anna Olsdotter Jotten. Elias farfar Ole Eliasson kom fra Jødestad i Riska. Omkring 1750 fikk han slå seg ned på husmannsplassen Ramsvig under Hetland prestegård. Elias reiste til sjøs som 19 åring, han fikk hyre på briggen WILHELM tilhørende Jacob Kielland. I august 1807 forlot Elias sin hjemlige strand for ikke å vende hjem før otte år senere. Den 27. august ble Wilhelm oppbrakt av den britiske kjøbmannskutteren BETTY utenfor Goustrad i den Den engelske kanal, hele mannskapet ble satt i ”prisonen”. Elias giftet seg på kvekervis 15.juli 1819 med den fem år eldre Guri Jørgensdatter Raasendahl af Arendals amt. De flyttet da til et gårdsbruk på Tasta. Det er usikkert hvor gården lå, men man mener det var i krysset Randabergveien/Gjerdeveien, Smietunet.

Elias Tastad satt i ”Prisonen” i England under Napoleonskrigene (1807 – 1814). Her kom han i kontakt med de engelske kvekerne og fikk stor sympati for bevegelsen. Da han kom hjem etter krigen, grunnla han kvekerbevegelsen i Norge og Stavanger. Bevegelsen ble aldri stor i Norge, men fikk sitt tyngdepunkt i Stavangerområdet. Mens Elias satt i ”Prisonen”, lærte han seg engelsk skriftlig og muntlig, samt navigasjon. Da han slo seg til på Tasta, begynte han med en privat navigasjonsskole der. Gunnar Skadberg har studert dette i detalj. Blant annet forteller Skadberg at Elias også drev med eiendomshandel. Den 22. juli 1848 fikk han skjøte på bruk nr.3 på Finnestad av Hans Bergersen, men trolig bosatte han seg ikke på denne gården. Skadberg tilføyer :”Elias kjøpte også gårdsparten av Finnestad som siden fikk bruksnummer 4. Elias Tastad bodde i nærheten av smiene, fra 1815 til 1823. Siden bodde han en rekke år i Stavanger. Det var også mange kvekere i Dusavik og på Høie. (Se [Vedlegg 2.](#) og [Vedlegg 3.](#))

Forninner på Tasta

Gravhaugen ”Risen” og helleristningene i nærheten av denne på ”Nedre Tasta”.

Vi har en gruppe i Tasta Historielag som kartlegger gamle gårds- og stedsnavn på Tasta. Under et møte kom det frem rykter om en svær gravhaug på Resi. Enok Kommedal tok kontakt med arkolog Tore Helge Olsen på Arkologisk museum i Stavanger (AMS). Gravhaugen ble registrert rett før år 1900. Den hadde et tverrmål på 24 meter, og inni befant det seg et gravkammer av stein med steinhelle over – alder ca. 3000 år, (dvs. bronsealderen). Gravhaugen ligger på oversiden av veien til Kvernevik, ved eiendommen til Resi like ved grensen til Randaberg. Det er almen oppfatning at navnet Resi er tatt etter navnet på gravhaugen (Risen).Gravhaugen er ikke synlig i dag,

iflg. AMS. (Lokale folk kaller stedet for Resen, dette er sikkert dialekt for Risen, den ligger tett opp til Resi.)

Vedrørende helleristningene i tilknytning til gravhaugen, så er disse registrert på samme tidspunkt som denne. Ristningene er senere dekket med jord (gjort av bevaringshensyn) og av denne grunn ikke synlige i dag. De ligger på høyre side av gårdsveien på nedsiden av Kvernevikveien.

[Se kart og tegninger av helleristningene.](#)

Det er senere funnet to felt med helleristninger fra bronsealderen, ett i sjøkanten på Øvre Tasta (på Vardeseset og ett på Svaberget lenger sør.

[\(Se bilde av ristningene på Vardenes her.\)](#)

Funn på Rudlehaugen

Rudlehaugen grenser til Høie. Stavanger Arkeologiske Museum har gravet ut 20 sjakter på ca. 16 m lengde. Her ble det gjort 36 funn. Det dreier seg om ildsteder, keramikk, fint glass og et naglehode av jern.

[\(Les om, og se kart og bilder fra utgravingene på Rudlehaugen\)](#)

Graver på Høyehaugen

På Høyehaugen er det funnet tre mindre graver. De er imidlertid så tilgrodde at en ikke kan peke eksakt ut hvor de ligger.

Gravhaug på Varen og funn på Rustå (Varden)

En gravhaug ligger rett ovenfor stemmen på toppen av Varen. Ellers er det på selve Rustå gjort flere funn av stolpehus, boplasser og gjenstander. Blant annet fant Giske Leikvoll en krukke i potetåkeren. Dette startet registreringen av oltidsfunnene på Varen/Rustå.

[\(Les om, og se kart og bilder fra utgravingene på Rustå\)](#)

Grav på Veden

I sørhellingen nesten på toppen av Tastaveden fins en umerket grav.

Takk

Forfatteren vil gjerne takke Inge Bø for språkvask og for hjelp i forbindelse med "formaltekniske" ting ved oppsettet, og Kjell Bols for god hjelp ved dokumentasjon og "dykk" i arkivene. Dessuten takkes Arne Finnestad for hans innsats når det gjelder å sette historienotatet opp på historielagets hjemmesider.

Kilder:

Skriftlige kilder:

Aksdal, Bjørg Ragnhild: "Tasta kontrollag for melkefe – sammendrag av årsprotokoller"

Bergesen, Helge Ole: "Kraft, Mod og Haap."

Bø, Inge 1997: Avsnittet "Heimlund - fødsel, liv, røra og bedrøvelige undergang" i *Va det bere før då alt va møje verre? II*. Stavanger: Egni forlag.

Bø, Inge 2004: "Tasta ungdomslag og Heimlund." Foredrag på møte i Tasta historielag 14.4. 2004.

Haugen, Guri (født Ramsfjell)

Nygaard, John Magnus 1983: *Gards- og stadnamn på Tasta*. Særoppgave. Høgskolen i Stavanger.

Olsen, Magnus 1939: *Nordisk kultur V: Stedsnavn*.

Olsen, Tore Helge

Rygg, Arne Magnar 1988: "*Kristelig og frilyndt*". *Om Tasta ungdomslag*. Kandidatoppgave. Stavanger: Høgskolesenteret i Rogaland.

Rygh, Oluf 1999: *Norske Gaardnavne : Oplysninger samlede til brug ved Matrikelens Revision / efter offentlig Foranstaltning udgivne med tilføjede Forklaringer*. Oslo : Bjørn Ringstrøms antikvariat, 1999. Opprinnelig utgave: Kristiania: Fabritius, 1897-1936.

Stavanger Aftenblad 1998: "Birgit Bø er død" (nekrolog). 12. februar 1998.

Stemshaug, Ola & Sandnes, Jørn (red.) 1997: *Norsk stadnamnleksikon*. Oslo : Samlaget.

Skadberg, Gunnar 1994: "Elias Tastad – en stavangersk åndshøvding". I *Ætt og Heim*. Rogaland Historie- og Ættesogelags årbok av 1994.

Thoring, Erik: "På tur i Stavangers natur"

Træk av Hetlands Historie 1814-1914.

Utne, Bjørn

Vøllestad, Arild

Muntlige kilder:

Aspelund, Hamilton

Haga, Retsius

Molaug, Peter

[Tilbake til litteraturliste](#)